

МАКЕДОНСКА РИЗНИЦА

Република Македонија

Јуни 2014 | Број 23
ISSN 1857-9314

Македонска Ризница

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК:

Благојче Андонов

ДИЗАЈН:

Сашо Гачев

РЕДАКЦИЈА:

Гоце Панговски

СОРАБОТНИЦИ:

Жорж Поповски

Стефан Влахов Мицов

Филип Трајковски

Никола Темков

Никола Ангелкоски

Ана Бунтеска

ИЗДАВАЧ:

Александар Стеванов

Почитувани читатели,

Древниот кинески филозоф, мислител и мудрец Конфучие, во една прилика запишал: „Секој ден донеси по една кошница земја на едно место - и ќе изградиш планина“. Прилагодувајќи се на оваа негова максима и доследно применувајќи ја во своето работење, амбициозниот уредувачки тим на списанието „Македонска Ризница“ за само две години успеа да создаде прототип на популарно електронско списание, чиј растеж е повеќе од евидентен, а број на читатели и почитувачи сè поголем. Тивко и ненаметливо, но со многу сенс и посветеност, од месец во месец, од број во број, списанието се надградува и збогатува со нови содржини, токму по теркот на народната - дека здрава и убава куќа се прави врз здрави, стамени темели.

„Македонска Ризница“ е буквално дом во кој „засолниште“ без ничие фаворизирање, подеднакво си наоѓаат креациите на проминентни, но и на надоаѓачки инвентивни творци и креативци со чиста мисла, кои допрва треба да го кажат својот збор во, повеќе умствени, уметнички и други научни дисциплини во кои се остваруваат.

Во Македонија силно се твори и интензивно се создава, зашто пред сè исторското, а потоа и културно-социјалното и општествено милје како непресушен извор на инспирација, кријат во себе уште многу загатки и тајни и кои чекаат да бидат обзнанети и обелоденети, на наше заедничко задоволство. Оттаму и немам никаква резерва дека и онака етаблираната електронска платформа озаглавена „Македонска Ризница“ ќе прерасне во поголемо „огледало“, кое уште поинтензивно и во поголем обем ќе ги рефлектира македонските творечки дострели, исцртувајќи ја и збогатувајќи со нови сознанија, патеката на македонското битисување и опстојба од дамина, па до денес.

Посакувајќи Ви да уживате во содржините што ги нуди, 23-от број на „Македонска Ризница“, топло ќе Ви ги препорачам насловите Илинденското востание и македонската еманципација од др. Стефан Влахов Мицов, преведената статија од списанието „Илустрација Илинден“, за уништувањето на првата чета во Битолско поле, како и репортажата за манастирот Свети Јоаким Осоговски, сместен во пазувите на Осоговските планини во Крива Паланка.

Со почит,
Жорж Поповски

Во овој број ќе читате:

Илинденското востание и македонската еманципација

Стефан Влахов-Мицов 04

За предвидувањето на Тито за Југославија после неговата смрт и околу неговиот несуден наследник

Гоце Панговски 10

Филип Трајковски-илустрации

Александар Стеванов 18

НА БАЛКАНОТ - Во каква состојба српските војски ги затекнаа селата напуштени од Бугарите

Никола Темков 28

Македонски фолклор низ фотографии

Редакција 30

Карикатура: Борис Сарафов

Никола Ангелкоски 31

Спокојот во манастирот Св. Јоаким Осоговски

Благојче Андонов 32

Како беше уништена првата чета во Битолско поле

Александар Стеванов 40

Интервју со поетесата Ана Бунтеска

Гоце Панговски 42

Цитат: Реџеп Таип Ердоган

Редакција 52

Икони од Македонија

Редакција 54

ИЛИНДЕНСКОТО ВОСТАНИЕ И МАКЕДОНСКАТА ЕМАНЦИПАЦИЈА

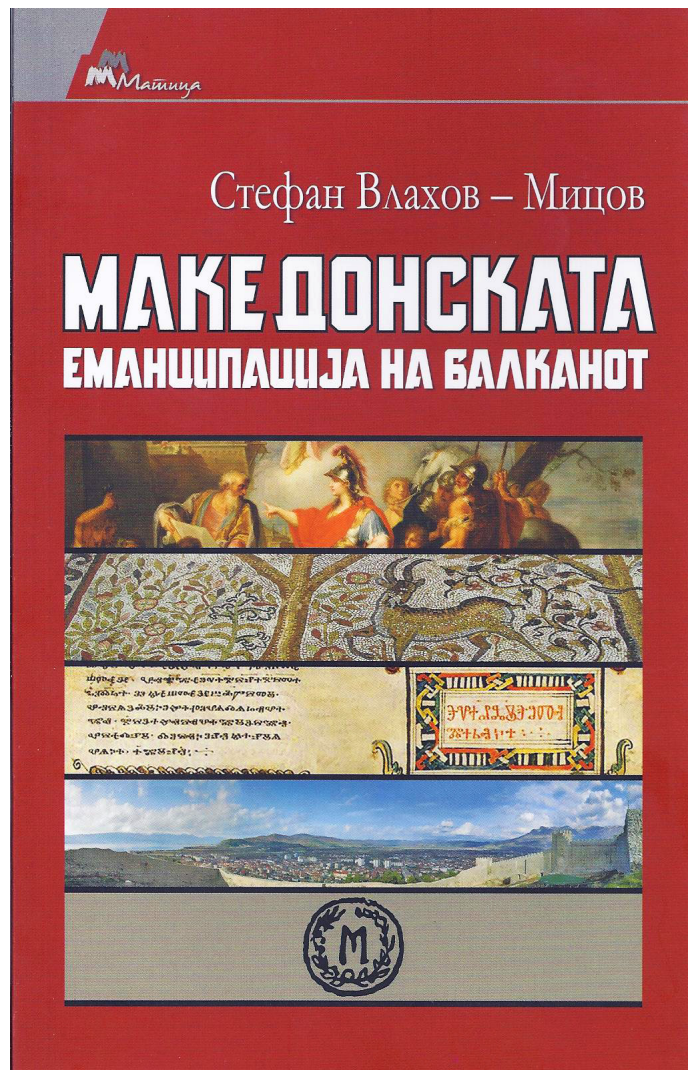
Во периодот од 15-18 век во Македонија постои „протонационализам“ според определницата на Ерих Хобсбаум. Тој протонационализам е потврден од патешествениците кои минувале низ Османската империја и вклучува легенди и преданија за славното македонско минато од времето на Александар Македонски, зачувувањето на македонските традиции и мајчиниот јазик. Врската меѓу античките и средновековните Македонци се остварувала преку легендите за Крале Марко и во црковниот живопис. Македонската самосвест е регистрирана не само од патешествениците, ами и во архивите на Ватикан од 17 век. Во Западна Европа се печатат карти на кои Македонија е присутна според античката традиција во нејзината улога на политички субјект. Накусо кажано, постојат претпоставки во 19 век да се развие еден класичен македонски национализам. Постојат и економски претпоставки за тоа. Македонија е

најбогатата европска турска провинција. Животниот стандард на населението кон крајот на 18 и почетокот на 19 век тука е повисок. Неочекувано и спротивно на логиката, во тој момент македонскиот протонационализам започнува да слабее. Се јавуваат надворешнополитички фактори.

Панелинизмот и панславизмот пред Македонците исцртуваат три алтернативи: 1. Да бидат латинизирани Илири под власта на католицизмот, 2. славјанобугари или славјаносрби во зависност од руската политика, 3. елинизирани православни под знамето на Цариградската патријаршија. За Рим Илирите се симбол на словенството, но под влијание на Русија почнале да ги нарекуваат „Бугари“. По пропаѓањето на илирската идеја и намалената улога на Австрија на Балканот, во борбата меѓу грчката и македонската буржоазија за османскиот пазар, единствената

алтернатива на Македонците останува Русија. Во нивниот стремеж да се еманципираат од грцизмот (дел од македонската буржоазија се погрчува), тие влегуваат во зоната на руските интереси, а тоа значи – и во зоната на идните бугарски и српски интереси.

Македонската буржоазија не е послаба од бугарската. Напротив. Таа има предност пред т.е. до времето на создавањето на бугарски колонии на територијата на Јужна Русија. Во управата на Цариградската бугарска општина, на пример, Македонците во почетокот се повеќе. Само што бугаризмот, бугарската идеја стратегиски е поддржана од Русија со сите можни средства: со посредство на политичка и економска пропаганда, преку книги, учебници и образовни програми, преку учителите кои завршиле во Русија, а преку панславизмот – меѓу целиот словенски свет и во останатиот дел од Европа. Иако македонскиот национализам ослабнува во текот на 19 век, сепак тој не се прекинува. Сведоштво за тоа е изјавата на Трифон Неделјович Давидски, од август 1829 година. Тој „жител македонски“, „од Филипо поле“ оставил три документи. Првиот е од одата „Песна македонска“, во која изразува радост од руската армија која се приближувала и од очекуваната слобода за Македонија. Вториот е прокламацијата „За верата Христова и за верноста на нашата татковина“, во која го повикува македонскиот народ да се крене на востание. Третиот документ е меморандум до командантот на руската армија Дибич, со „молба и желба“ да биде ослободена Македонија и да се стави под покровителство на Русија. На 3 март 1860 година дописникот на Цариградски весник од Охрид објавува: „Оваа земја е Македонија – и ако ја погледнеме природата, навиките, обичаите, карактерот на жителите, нивните живеалишта, нивната физиономија, целосно ќе ги препознаеме истите оние

мажи што во старо време ги составувале фалангите на Александар Македонски.“ Кога македонските општинари од Солун го избркале бугарскиот учител Бошков и на негово место поставиле учител од Охрид, тој рекол: „Јас не сум ни Бугарин, ни Грк, ни Цинцар; јас сум чисто Македонец, какви што биле Филип и Александар Македонски и Аристотел филозофот.“ Има многу примери во тој дух. Факт е дека под руско

влијание голем дел од македонската интелигенција, за разлика од народните слоеви, ја прима бугарската политичка лушпа. Во текот на целиот 19 век се води борба меѓу македонската народносна јатка и на неа наметнатите политички (грчка, бугарска, а потоа и српска) лушпи. Кон елинизмот македонското спротивставување има карактер на сила што настапува, но спрема бугаризмот таа е одбранбена. Македонците настојуваат да го зачуваат највредното од својата вредносна јатка – учењето во училиштата и вероисповедта на мајчиниот јазик. По примерот на другите словенски народи – Хрвати и Срби, и Словаки и Чеси, Македонците прифатиле да имаат заеднички литературен јазик со Бугарите. Неуспешен е обидот на Неофит Рилски тој литературен јазик да

биде врз основите на источномакедонските говори. Две децении кон средината на 19 век се водат полемики за тоа чие наречје – источнобугарското или западномакедонското да стане основата на идниот јазик. На сличен начин се водат полемики дали да се востанови Трновската патријаршија или Охридската архиепископија. Со создавањето на бугарската Егзархија во Цариград во 1870 г. бугарскиот национализам извојувал политичка победа. Тоа е логично, со тоа што за разлика од бугарскиот јаснонасочен поход, македонското спротивтсваување е половично, спонтано и неорганизирано. Во својот обид да ја востановат Охридската архиепископија, Македонците неколкукратно го користат заплашувањето дека ќе склучат унија со Рим. Но, ниту

Кукушката унија од 1859 г., ниту наредните обиди се успешни, зашто на унијата се гледало како тактичка, а не како на стратегиска финална варијанта.

По 1870 г. бугарската политичка лушпа започнува порешително да атакува на македонската народносна јатка преку воведување на бугарски книги, учебници и предавања во македонските училишта, назначување бугарски или бугаромански учители и владици во македонските епархии. Дури во тој момент македонското спротивставување е половично. Во 1972 Венјамин Мачуковски го објавува печатењето на „Бугарска граматика на македонското наречје“, но по раѓањето на бугарските националисти го пролонгира својот проект. Прв пат во „Речник на три јазика – с. Македонски, Арбанаски и Турски“ во 1875 г. Ѓорѓија Пулески јасно и категорично го маркира македонското име како национално и јазикот како македонски, а не како „македонско наречје“ и ги претставува контурите на македонската национална идеологија. Неговата позиција е „и Македонците се народ и местото нивно е Македонија“. На бугаризацијата најрешително се спротивставуваат шест македонски епархии во 1874 г., но тие не се респектирани од рускиот пратеник, грофот Игнатиев.

По ослободувањето на Бугарија во 1878 г. нападите врз македонската народносна јатка доаѓаат од две страни – од бугарската држава и од бугарската Егзархија во Цариград. Обид за делумно воспоставување баланс се создадените македонски организации во бугарското кнежевство, чии печатени изданија се на македонизиран бугарски јазик. Порешително спротивставување доаѓа со создавањето на ВМРО, која ја напаѓа бугарската политичка лушпа со идејата за автономна Македонија. На самата ВМРО и претстои долг пат на еманципација додека да создаде единство

меѓу нарушената етничка содржина на македонската народносна јатка и на политичкиот лозунг „Македонија на Македонците“, од страна на бугарската и на останатите туѓи пропаганди. Еманципацијата спрема Бугарија е динамична и нерамномерна, но настапувачка. Според Иван Хаџиниќолов, создавајќи ја организацијата на 23.10.1893 г. шесттемина нејзини основачи решиле: „1. Организацијата треба да биде тајна и револуционерна. 2. Нејзината територија ја сочинува само Македонија, во нејзините географски и етнографски граници, поради што ќе се нарекува и внатрешна. 3. Во неа ќе членуваат лица родени и што живеат во Македонија, без разлика на вера и народност. 4. Политичкото вјерују на организираниите Македонци е: автономија на Македонија и 5. Да се чува самостојноста на Организацијата, за да не падне под влијание на политиката на владите на соседните словенски држави“. Првиот конгрес во Ресен, на 15.08.1894 г. ја нарекува организацијата „Бугарски македоноодрински револуционерен комитет“, на следниот – по две години во Солун, името „бугарски“ се заменува со „таен“, и се нарекува ТМОРО; на Рилскиот конгрес во 1905 г. организацијата започнува да се нарекува „внатрешна“, т.е. ВМОРО, а дури во 1910 г. определницата „одринска“ отпаѓа и таа го добива своето популарно име ВМРО. Еволуирала нејзината политичка цел: од идејата за политичка автономија „со предност на бугарскиот елемент“ (1894) до целосната автономија со гаранција од Големите сили и жигосување на „шовинистичката пропаганда и националните караници кои го обессилуваат македонското население и неговата борба против заедничкиот непријател“ (член 2 од Уставот од 1896 г.). Важно е да се појасни дека додека во првиот Устав од 1894 г. член на организацијата може да биде „секој Бугарин“, две години подоцна редакцијата на член 4 гласи: „секој Македонец и Одринец, кој не е

компромитиран со ништо нечесно и бескарактерно пред општеството...” Поинаку кажано, вратите на Организацијата се затвораат за лица надвор од двете области; месните, пак, се оценуваат според нивното однесување. Инаку, дури краткиот преглед на конгресните документи ја покажуваат претпазливоста од страна на раководителите на ВМРО – едно, дека живеат во опасноексплозивни услови – а Иван Хаџи Николов соопштува: „Надворешните пречки произлегуваа од акциите на бугарската влада и македонската емиграција во кнежевството, кои продолжуваа да бидат носители на великобугарскиот идеал: обединување на бугарските земји, преку непосредно оружено мешање на официјална Бугарија, поради што на нашето движење се гледаше како на сепаратистичко движење. А внатрешните пречки произлегуваа од нашите еволуционисти и од турската влада“, второ, дека среде нив се инфилтрирани приврзаници на софиските врховисти, трето, дека во желбата да да го сочуваат македонското население од политизирање, во доволен степен не му го објаснуваат карактерот на отпорот против врховизмот. Кој е

суштествен елемент од борбата за независност и спрема Бугарија. Токму затоа тие остро се критикувани од Крсте Мисирков и неговата книга што излезе во 1903 г. „За македонските работи“. Особено спомените на раководители на ВМРО од средниот ешалон (војводи на чети, месни координатори), кои секојдневно контактираат со населението, го откриваат тешкиот пат на еманципација во него. Најмногу во созревањето на идејата дека треба да се потпре на сопствените сили, а не на воена помош од Бугарија. Впрочем, предвременото кревање на Илинденското востание против волјата на Гоце Делчев е показател за недоволната политичка еманципираност на ВМРО.

Од друга страна, покажува дека при избувнувањето на востанието само во три случаи во документите се среќава определбата „бугарски“ (едно од нив во писмо до бугарската влада, напишано од бившиот врховист Борис Сарафов), во прокламациите кон населението, и кон надворешниот свет неговите раководители користат изрази како „народот на цела Македонија и Одринско“ и „христијаните од Македонија и

Одринско“, а лозунгот е: „Да живее Автономна Македонија која се бори за својата слобода!“ Нешто повеќе. Кога во Серскиот округ на Јане Сандански навлегуваат чети од Бугарија за директно учество во востанието, војводата го принудил поручникот Л. Стојанчев да ги симне од капите на момците бугарските војнички (лимени) грбови и еполети. Во преговорите со бугарскиот полковник Јанков, уште во претходната 1902 г. војводата Чакаларов му вели: „Ние ќе си ја извојуваме слободата, не ја сакаме од тебе“. А Атанас Поп Николов додава: „Тие еполети и таа униформа ние не можеме да ги почитуваме – и почна да му ги кине еполетите“. Дури определениот на бугарски позиции летописец на Илинден Христо Силјанов признава дека во Костурскиот регион е лансирана идејата за леене на сребрени и бакарни македонски монети како платечно средство во идната држава. Дури бил подготвен и восочен отпечаток на македонски монети со грб од едната страна и натпис „Внатр. Мак. –Одр. Рев. Организација, 1903“, од другата. Четничкиот војвода Славејко Арсов соопштува за знаме на востаниците– „свилено, црвено, извезено: мома Македонка, во граѓанска носија“.

Горните факти покажуваат дека за време на Илинденското востание македонската еманципација бележи сериозен развој. Се избистри политичката страна на таа еманципација. Оттаму и констатациите на познатиот публицист и писател Брејслфорд, кој ја посетува Македонија во истата 1903 година: „Востаничкото движење во стварноста е вистинско македонско движење, подготвено од Македонци, водено од Македонци и потпомогнато од страсното сочувствување на огромното мнозинство словенско население“. Во развојот на востанието, како што објаснува Брејслфорд „постои јака струја на мислење меѓу водачите на македонското движење, која има

тенденција да биде критична и повремено дури и непријателски расположена спрема Бугарија“. Востанито ги надмина прокламираните лозунзи за автономија на Македонија и ја лансира тезата за македонска државност со свое знаме и свои монети. Освен тоа, како што спомнува Брејслфорд, среде таа „нација на селани“ се случува осознавање на територијата на Македонија, географски и етнички: „Нивните балади за бунт, во кои зборот „Македонија“ се јавува во секој рефрен, докажуваат дека тие веќе имаат татковина“. Многу важно е, дека осознавањето на идејата за државност е поставено на републикански основи. Во времето кога на Балканот и во цела Европа судбината на народите зависеше од монархистичките режими со авторитарно владеење, преку Крушевската република македонскиот народ ги прокламираше идеите на републиканизмот. И не само тоа. Беше прокламирана идејата за толерантност меѓу етносите и заштита на човековите права на сите граѓани. Во времето кога Европа и голем дел од останатиот свет не беа чуле за заштита на човечките права, илинденците реално започнаа да ги заштитуваат тие права. Илинденското востание стана илустрација на вистински патриотизам, но за разлика од други националноослободителни движења на соседни и подалечни народи, македонскиот патриотизам беше сврзан со македонскиот космополитизам. Македонскиот космополитизам е светска историска појава во која љубовта кон татковината, кон сопствениот народ се претвора во љубов кон другите народи. Илинденското востание се претвори во лекција по политичка зрелост и еманципираност, а македонскиот народ и резултатите од таа лекција станаа видливи во следните десетлетија.

Проф. Д-р Стефан Влахов – Мицов
Институт за национална историја – Скопје

За предвидувањето на Тито за Југославија после неговата смрт и околу неговиот несуден наследник

На 25 февруари, 2014 г. македонскиот интернет портал mkd.mk објави еден текст под наслов „Американски дипломат: Тито го предвидел распадот на Југославија“.¹

Овој текст е превод на македонски јазик на текст објавен на српски јазик на интернет изданието на српскиот весник Политика, на истиот ден 25 февруари, 2014 г. под наслов „Тито предвидео распад Југославије“.² Текстот во српска Политика од авторот Д.Вукотиќ е всушност краток осврт на еден есеј-сеќавање на Тито, објавен на англиски јазик во овогодишното февруарско издание на американскиот дипломатски журнал American Diplomacy, под наслов “Tito—Personal Reflections”³ и негов автор е долгогодишниот американски дипломат Волтер Р. Робертс.⁴

Во овој свој есеј-сеќавање на некои од неговите средби со Тито и околностите во кои тие се случиле, американскиот дипломат и своеверемно службник

во американската амбасада во СФРЈ, Волтер Р. Робертс, како што е наведено во освртот, изнел некои детали кои се помалку познати за пошироката јавност. Сепак, фокусот во освртот на Д.Вукотиќ, објавен во српска Политика а пренесен и на македонскиот интернет портал mkd.mk, е насочен кон наводната изјава на Тито дека после неговата смрт Југославија ќе се распадне. Волтер Р. Робертс го изнесува овој интересен детал во еден од пасусите на последниот, петти дел на својот есеј, во кој објаснува за една средба помеѓу американскиот дипломат Аверел Хариман⁵ и Тито на Бриони во 1965 г. Средбата од американска страна имала за цел да го натера Тито да помогне или да интервенира кај Хо Ши Мин⁶ за побрзо да се заврши војната во Виетнам, но Тито

¹ <http://www.mkd.mk/svet/analizi/amerikanski-diplomat-tito-go-predvidel-raspadot-na-jugoslavija>

² <http://www.politika.rs/rubrike/region/Tito-predvideo-raspad-Jugoslavije.sr.html>

³ http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2014/0105/ca/roberts_tito.html

⁴ Walter R. Roberts (роден 1916). На интернет страницата каде што е објавен споменатиот есеј-сеќавање, за неговиот автор е напишано следното: „Д-р Волтер Р. Робертс ја започнал неговата државна служба преку Гласот на Америка. Од државната служба се пензионирал на позицијата Заменик Директор на Информативната Агенција на САД. Претседателот Џорџ Х. В. Буш (постариот, з. м.) го назначил, а претседателот Бил Клинтон го реназначил за член на Советодавната Комисија за Јавна Дипломатија на САД. Тој е автор на книгата „Тито, Михајловиќ и Сојузниците, 1941-1945“ и на многу статии за надворешната политика.“

⁵ Averell Harriman (1891-1986). Американски бизнисмен, политичар и дипломат.

⁶ Hồ Chí Minh (1890-1969). Виетнамски комунистички револуционерен лидер, а подоцна и премиер и претседател на Виетнам.

не бил многу воодушевен од таквата идеја. Сепак, како што пренесува Робертс, Јосип Броз и Аверел Хариман на таа средба оствариле пријателство и се сретнале уште неколку пати пред смртта на Тито во 1980 г. Реченицата од интерес во есејот на Робертс, во превод на македонски гласи:

„Сопругата на Хариман, Памела Черчил (снаата на Винстон) во 1992 г. ми кажа дека таа и Аверел го посетиле Тито во 1979 г. и при таа посета Тито предвидел дека после неговата смрт Југославија ќе се распадне.“

Робертс во својот есеј на ова додал: „Како што и навистина се распадна.“⁷

Уште веднаш по самото формирање на пост-воена федеративна Југославија, во популарната и научната литература во т.н. „западен свет“⁸ се појавуваат многу дела во кои се анализира нејзиниот економски и општествен развој, со посебен акцент на политичките збиднувања и пресврти⁹ под раководство на КПЈ¹⁰ на чело со Јосип Броз Тито. Честопати во таквите дела, во времето додека Тито беше сè уште жив, на директен или индиректен начин се изнесуваа претпоставки и предвидувања за тоа што ќе се случи со Југославија, и кој би можел да го наследи нејзиниот маршал и

неприкосновен лидер после неговата смрт. Во таквите претпоставки, предвидувања и анализи секако предничеле тајните извештаи на разузнувачките служби, особено на големите и во тоа време блоковски спротивставени супер-сили САД и СССР, ако за ништо друго тогаш заради фактот дека според тие тајни извештаи во поголема или помала мерка истите супер-сили ја формирале својата политика и односот спрема Југославија и нејзините народи.

Во еден таков таен извештај на американската Централна разузнувачка агенција¹¹ од ноември 1970 г.¹² на шеесетина страници се анализираат состојбите во тогашна Југославија и можниот наследник на Тито. Извештајот носи описен наслов: „Југославија - Истрошената структура“¹³, и преку него може да се насети песимизмот на ЦИА за опстанокот на СФРЈ изнесен во самиот извештај. Додека за можниот наследник на лидерот Јосип Броз Тито, на страна 49 се вели:

„Од можните темни коњи помеѓу младите лидери, се чини дека Македонецот Крсте Црвенковски¹⁴ е во водство, и можеби тој ќе биде оној што на крај ќе го наследи Кардељ. Уште од јуни 1969 г. Црвенковски беше опишан како најамбициозниот член на Извршниот Совет. Во извештајот на (...)“¹⁵ за состанокот

⁷ Во оригиналот на англиски стои: "Harriman's wife, Pamela Churchill (Winston's daughter in law) told me in 1992 that she and Averell visited Tito in 1979 at which time Tito predicted that after his death, Yugoslavia would fall apart. As indeed it did." Превод од англиски на македонски јазик Гоце Панговски.

⁸ Земјите на западна Европа и особено во САД.

⁹ На пример фамозната резолуција на Информбирото од 1948 г.

¹⁰ Комунистичка Партија на Југославија, подоцна преименувана во СКЈ - Сојуз на Комунистите на Југославија.

¹¹ Central Intelligence Agency, понатаму во текстот означена со ЦИА.

¹² Извештајот, како што стои на насловната страница, е декласифициран т.е. од него е тргнат превезот на тајната (освен за имињата на соработниците кои директно доставувале важни информации) и одобрен за објавување во мај 2007 г.

¹³ Насловот е позајмен од дел од изјава на Милован Ѓилас објавена во американскиот весник Њујорк Тајмс од 30 октомври, 1970 г. и пренесена на почетокот од извештајот, во која, своевидниот југословенски дисидент и поранешен близок соработник на Јосип Броз Тито, опоменува дека замената на „истрошените структури“ со исти такви ја отвара можноста за Советска интервенција во Југославија.

¹⁴ Крсте Црвенковски (1921-2001). Македонски комунистички деец и политичар со највисоки републички и сојузни функции во поранешната федеративна Југославија.

¹⁵ Во декласифицираниот извештај одобрен за јавноста овој дел е цензуриран т.е. избришан. Најверојатно зад цензурираниот-избришан дел се крие името на соработникот којшто доставувал директни информации до ЦИА.

27300

APPROVED FOR RELEASE
DATE: MAY 2007DIRECTORATE OF
INTELLIGENCE

Intelligence Report

YUGOSLAVIA: THE OUTWORN STRUCTURE
(Reference Title: ESAU XLVII)~~SECRET~~RSS No. 0048/70
20 November 1970

на Извршниот Совет од 16-17 март 1970 г., на којшто наводно се дискутирало за можноста на Титовото одење во пензија, се додава дека според мислењето на поголем број прогресивци во СКЈ, Црвенковски би бил најдобриот избор за да го наследи Тито. Македонецот Црвенковски има повеќе следбеници од Словенецот Кардељ, тој е интелектуалец, анти-Советски настроен, и е благонаклонет кон подобри односи со Албанија. Негова предност е тоа што тој

не е ниту Хрват, ниту Србин. Тој е гласноговорник и заштитник на автономијата на републиките, но исто така ја признава потребата од зачувување на интегритетот на Југославија; во оваа смисла тој би бил фигура на компромис. Исто така во минатото го бранел концептот на плурализам, вклучувајќи ја и можноста за постоење на лојална опозиција во централните институции на режимот. ¹⁶

Од ова може да се заклучи дека помеѓу самиот политички врв на тогашна Југославија, Македонецот Крсте Црвенковски котира високо како можен наследник на лидерската позиција после Титовата смрт или негова евентуална пензија. Во вториот дел од цитираниот пасус, по однос на застанувањето на кормилото на пост-Титова Југославија од страна на Црвенковски, во извесна мерка заради способностите, карактеристиките и пројавените насоки во неговото политичко делување до тогаш, се разбира со посебен акцент на неговото анти-Советско настрание, како да провејува и премолчана поддршка од самата ЦИА. Ова мислење на аналитичарите од ЦИА се потврдува уште еднаш на последните страници од овој извештај, каде, подреден според азбучен редослед, стои и индекс на личностите споменати во него, како и кратки биографски белешки. Во индексот, на страница 54, за Крсте Црвенковски е запишано следново:

„Црвенковски, Крсте – Член на Извршниот совет и на Президиумот на СКЈ, Црвенковски предходно беше предводник на Македонската Партија (сè додека унапредувањето не побара негово напуштање на оваа позиција) и најверојатно сè уште е со најсилно

¹⁶ Превод од англиски на македонски јазик Гоце Панговски.

Of the possible dark horses among younger leaders, the Macedonian Krste Crvenkovski seems to have the lead, and it may be he who will eventually succeed Kardelj. As early as July 1969, Crvenkovski was described as the most ambitious member of the Executive Bureau. A [] report on the 16-17 March 1970 Executive Bureau meeting, which allegedly discussed the possibility of Tito's retirement, added that in the opinion of a number of progressives in the LCY, Crvenkovski would be the best choice to succeed Tito. The Macedonian Crvenkovski has more of a following than the Slovene Kardelj, he is an intellectual, anti-Soviet, and favors better relations with Albania. It is in his favor that he is neither a Croat nor a Serb. He is an outspoken champion of republic autonomy, but he also professes to recognize the need to preserve Yugoslav integrity; in this respect he would also be a compromise figure. He also has in the past defended the concept of pluralism, including the possibility of accepting the existence of a loyal opposition in the regime's central institutions.

-49-

~~SECRET~~

~~NO FOREIGN DISSEM~~

влијание врз Македонската Партија. Тој ја предводеше привремената Комисија на СКЈ што го истражуваше случајот со Ранковиќ и ја предводеше привремената комисија при составувањето на главната резолуција на Деветтиот конгрес. Роден во 1921 г., Црвенковски врши големо влијание врз работите на Партијата денес и мора да биде сметан за водечки кандидат во наследувањето на лидерската позиција после Тито.¹⁷

Познато е дека заради сплет на околности и настани кои се случуваа во Југославија на крајот на 60-те и почетокот на 70-те години (што се делумно опишани во овој извештај на ЦИА¹⁸), Крсте Црвенковски само неколку години после овој извештај од 1970 г. и покрај ваквите предвидувања и неговото можно искачување на врвот на политичката моќ во тогашна СФРЈ, паѓа во немилост на Тито и Партијата, и на радост на неговиот

¹⁷ Превод од англиски на македонски јазик Гоце Панговски.

¹⁸ Масовните студентски демонстрации во 1968 г., случајот со т.н. „Хрватска пролет“, итн.

македонски соперник Лазар Колишевски (и луѓето што гравитираа околу него), е отстранет од сите поважни сојузни и републички функции кои дотогаш ги имаше. Со тоа, иако неговата судбина после не беше нималку страшна во споредба со некои други случаи во Југославија, како да се потврди многупати повторената синтагма дека „револуцијата си ги јаде своите деца“.

На преминот помеѓу 80-те и 90-те години од минатиот

век, во зародишот на расцепот на федеративна Југославија, и осамостојувањето на Македонија, Крсте Црвенковски на одмината возраст се обидува своето знаење и искуство да го пренесе на помладите генерации преку издавање на неколку книги со автобиографски карактер. Во една од нив¹⁹, со наслов „Подводни гребени на политиката“, издадена во 1993 г. тој го опишува односот на Тито спрема неговите неистомисленици. На содржајното прашање на новинарот Јован Филип:

¹⁹ Во книгата всушност се напечатени разговорите т.е. интервјуата на Крсте Црвенковски во кои се опфатени повеќе теми, снимени во период од неколку месеци на магнетофонска лента со новинарот Јован Филип, а во издание на Македонско Радио т.е. МРТВ.

„Анализирајќи го Титовиот однос спрема поединци, ќе се покаже дека без оглед колку тој некому му бил наклонет, кога станувало збор за некоја негова лична позиција или престиж, едноставно го туркал како ништо да не постоело меѓу нив. Таков беше неговиот однос спрема Ранковиќ и по Брионскиот пленум, но таква превртливост ќе покаже и во 68. година, во студентските демонстрации. Прво ќе се солидаризира со студентите, а потоа ќе ги осуди. Истиот однос ќе го покаже и спрема хрватското раководство, спрема Трипало, Савка Дабчевиќ и спрема други со кои до 68. година е близок, а во хрватската пролет безобѕирно ќе се откаже од нив. Каков е Вашиот впечаток за односот на Тито спрема своите соработници?“²⁰

Крсте Црвенковски мошне отворено одговара:

„Во однос на луѓето Тито се држеше до една опасна комунистичка кауза: „Додека ти е идеолошки истомисленик, и пријател ти е. Кога ќе престане да ти биде идеолошки и политички истомисленик и кога ќе почне да развива некој друг курс, тогаш тој не ти е пријател, туку непријател!“ Ова најубаво го објасни Пепца Кардељ во едно интервју објавено во едно женско списание. Говорејќи за својот сопруг Едвард Кардељ, на прашањето кој сè му беше пријател на Тито таа рече: „Имаше многу пријатели, но доколку скршнеа од политичкиот курс тој со нив веќе не одржуваше никакви контакти.“ Тоа, општо земено, е така во комунистичкиот свет. Доволно е да се фрли некоја сенка врз човекот и... прекинуваат пријателствата. Инаку, на Тито од интимните пријатели Ранковиќ му беше еден од најдоверливите. Во него

имаше голема верба, а беа и интимни пријатели. Тито ги немаше многу. Поинтимни пријатели му беа двајца: Иван Крајачиќ – Стево (министер за внатрешни работи) и Крлежа.“²¹

Овој мошне искрен одговор на Крсте Црвенковски дава појасна слика за тоа на каков начин Јосип Броз Тито, неприкосновениот лидер на Југославија, се однесувал спрема своите најблиски соработници, и луѓето коишто требаше да го наследат на лидерската позиција. Ако во овој одговор се чувствува некаква генерализација во тоа однесување, во одговор на едно друго прашање, Крсте Црвенковски јасно го опишува личниот однос на Тито спрема него после паѓањето во немилост.

„Од 1974 година па натаму не се имавте видено со Тито?

Неколкупати побарав да се сретнам со Тито, што преку Доланца²², што преку писма. Доланц постојано ми велеше дека Тито е зафатен, но дека ќе ме прими. По 1974 то ниеднаш не се случи. Од човечка гледна точка Тито се огреши спрема мене. Бевме толку блиски соработници, а тој не најде за потребно да создаде можност за средба.“²³

Оттука не зачудува, и воопшто не паѓа под сомнеж вистинитоста на Титовата изјава пренесена од американскиот дипломат Волтерс, дека Југославија по неговата смрт ќе се распадне. Таквата изјава била сигурно дадена во миговите на искреност од сознанието дека една повеќемилионска земја, составена од федерални единици, со различни народи

²⁰ Јован Филип „Подводни гробени на политиката, разговори со Крсте Црвенковски“, Македонско Радио, Скопје, 1993, стр. 116.

²¹ Истото, стр. 116-117

²² Stane Dolanc (1925-1999). Словенечки комунистички деец и политичар со високи републички и сојузни функции во поранешната федеративна Југославија. Мошне близок со Ј.Б.Тито во последните години од неговиот живот.

²³ Јован Филип „Подводни гробени на политиката, разговори со Крсте Црвенковски“, Македонско Радио, Скопје, 1993, стр. 187.

„до колку на словенството му се даде поголемо значење со тоа што го има самото по себе, тогаш тоа може да предизвика процеси на асимилација при што српските национални идеолози инсистирајќи на југословенството, под тоа ќе подразбираат постепено преспојување на сите народи на Југославија во една југословенска нација со еден јазик (српскиот) и тотална асимилација т.е. исчезнување на другите јазици.

со свои сопствени истории и култури и толку многу противречности, не може да опстои врз непримерното и повеќедецениско градење на култ на личноста. Процес во којшто самата таа личност сесрдно учествуваше.

Се чини дека идеолошката подобност и следењето на одредениот политички курс за кои споменуваат Крсте Црвенковски и Пепца Кардељ, ако не во самиот почеток, тогаш сигурно со текот на времето беше неприкосновен домен и посед на самиот Јосип Броз Тито, кој воедно беше и гарант за нивното спроведување во пракса. Неговата смрт значеше и крај на тој гарант којшто можеше беспоговорно да го одредува зацртаниот курс по којшто треба да се оди, и неговото заминување особено тешко им падна на тие што не знааа и во голема мерка и денеска не знаат и не сакаат да знаат за ништо друго освен за „Титовиот пат“.

По однос на некои од погледите кон одредени прашања, а според тоа и насоките и зацртаните правци на политичко делување на Крсте Црвенковски од 60-те и 70-те години на минатиот век (дел од кој

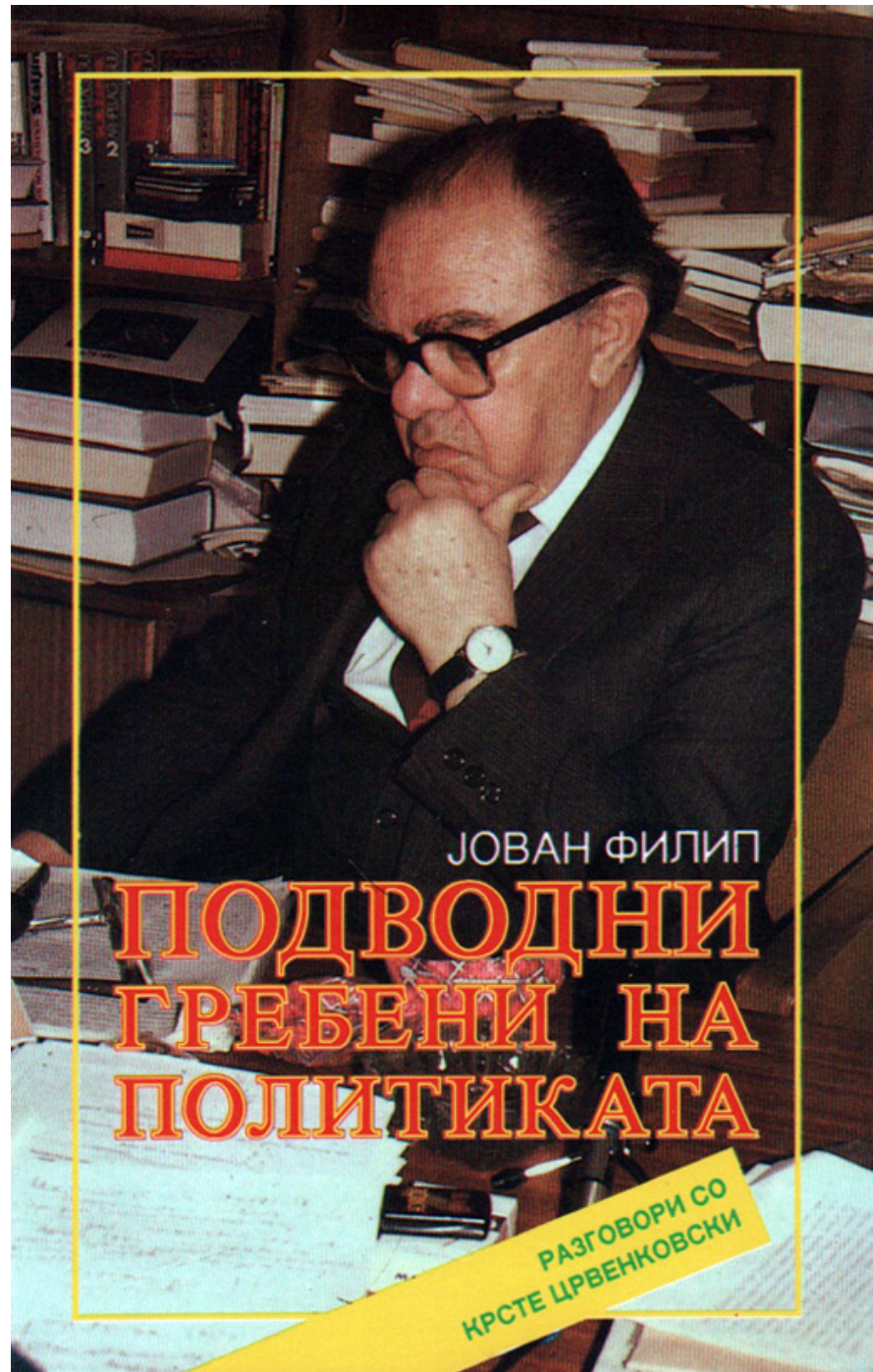
се споменати погоре во извештајот на ЦИА), во овој контекст интересно е овде да се наведе и едно негово мислење што заради состојбата во која денеска се наоѓа Македонија звучи мошне актуелно. Имено, во погоре споменатата книга, на едно прашање на новинарот Јован Филип за состојбата во која се наоѓаат и живеат Македонците во соседните држави и особено во Бугарија, и нивното институционално и отворено негирање на македонската национална посебност, Крсте Црвенковски во својот поопширен одговор, меѓу другото се присетува и цитира дел од едно негово излагање што го изнел на партиско советување за истите проблеми, одржано во Македонија во 1964 г.

Осврнувајќи се и на проблемите со кои Македонците се соочувале и во рамките на федерацијата, а не само надвор од неа, тој вели:

„до колку на словенството му се даде поголемо значење со тоа што го има самото по себе, тогаш тоа може да предизвика процеси на асимилација при што српските национални идеолози инсистирајќи на југословенството, под тоа ќе подразбираат постепено

преспојување на сите народи на Југославија во една југословенска нација со еден јазик (српскиот)²⁴ и тотална асимилација т.е. исчезнување на другите јазици.²⁵

Гоце Панговски

²⁴ Заградите стојат така во оригиналот.

²⁵ Јован Филип „Подводни гребени на политиката, разговори со Крсте Црвенковски“, Македонско Радио, Скопје, 1993, стр. 110.

Филип Трајковски - илустрации

Филип е роден во 1981 година, во Скопје, каде што и моментално живее и работи.

Црта уште од мали нозе. Најпрво од стриповите ги прецртува познатите јунаци Мики, Пајо, Шилџо, Астерикс, Таличниот Том и многу други, а потоа и самиот си создава свои јунаци и фантастични светови. Страста кон цртањето стрипови и илустрации кај него се разгорува, па по завршувањето на средното образование логичен развој на настаните се студиите по предметот Графика на ФЛУ (во недостиг на понасосочено образование кон илустрација и/или анимација).

По дипломирањето одредено време работи како графички дизајнер (Златна Книга, па КомаЛаб), а од декември 2007 година како илустратор на графика за компјутерски игри (I Sioux Taurus, Seavus, TabTale).

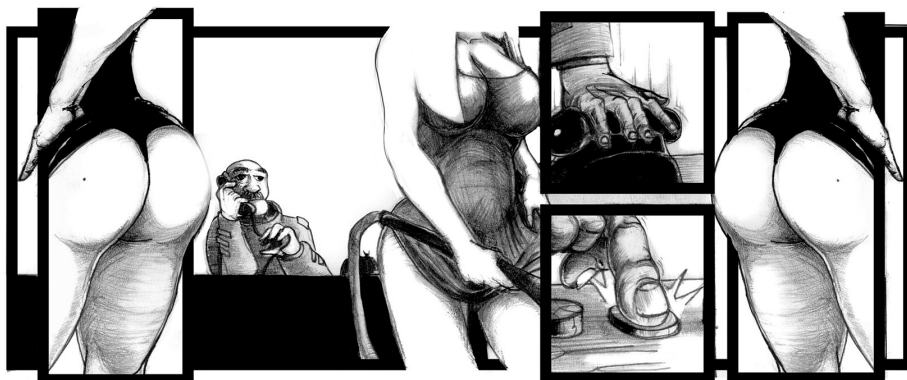
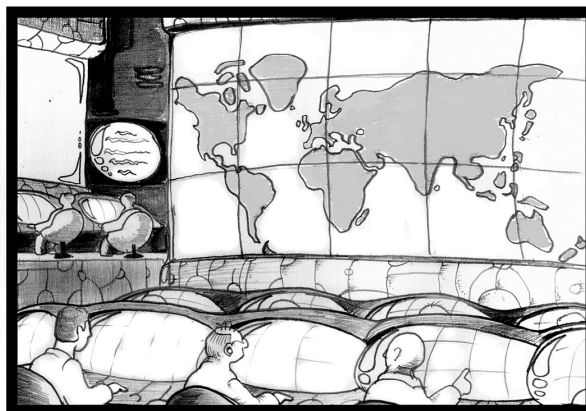
Паралелно, за своја душа, црта илустрации и по некое стрипче, најчесто во доменот на научната и епска фантастика.

Изложува виртуелно на: fichot.deviantart.com/gallery и на behance.net/fichot

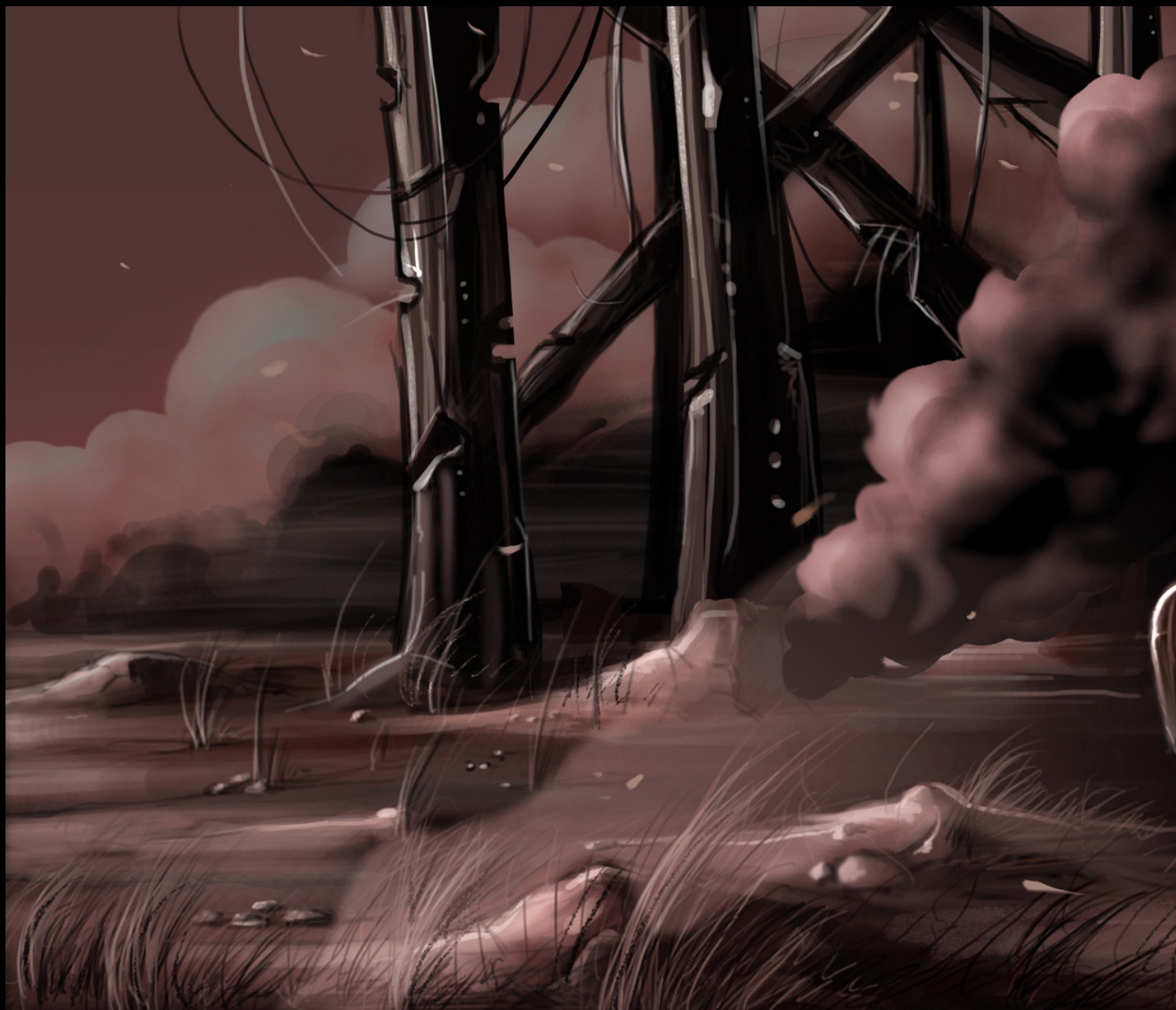

НА БАЛКАНОТ

Во каква состојба српските војски ги затекнаа селата напуштени од Бугарите

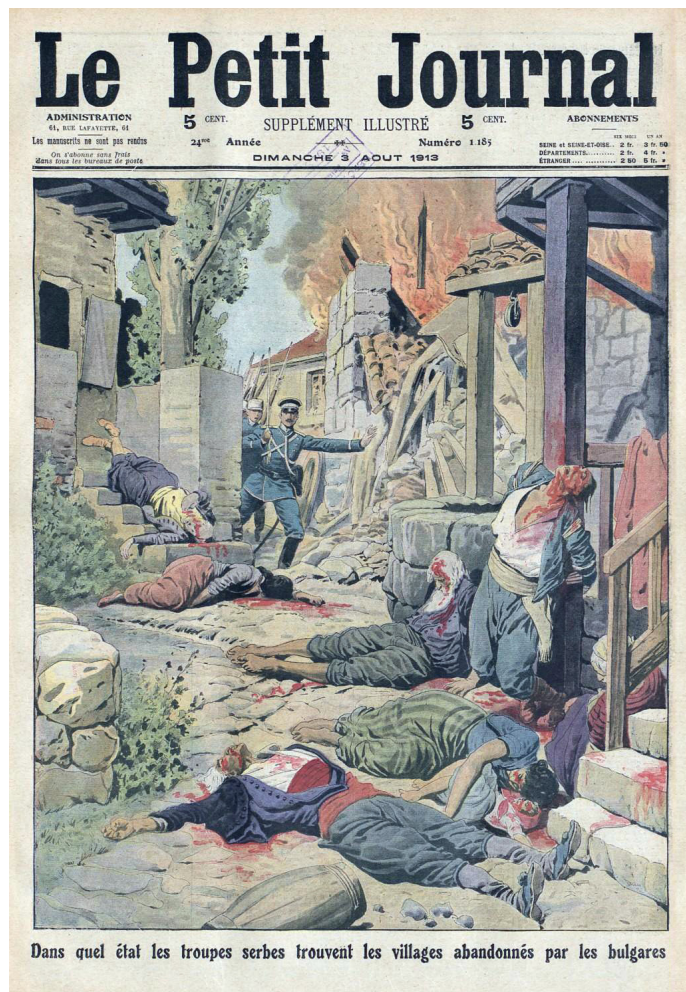
Наша обврска е нашите читатели да дознаат за злосторствата во Македонија извршени од страна на бугарските комити, па дури и од поразените бугарски редовни војници. Поштата адресирана од страна на нашиот соработник Рене Лебо, веќе долго време не информира за оваа тема.

Овде има само изгорени и ограбени куќи, малтретирани луѓе, ограбени и осакатени.

Нашата гравура, базирана на автентични документи, покажува во каква состојба српските војници ги наоѓаат селата напуштени од страна на бугарите на бегане. Ова се достојни слики од најлошите времиња на варварство и кои го проследуваат крајот на најстрашната војна меѓу сите војни.

Le Petit Journal illustré, 3 август 1913 (број 1185)

Превод од француски: Никола Темков

DANS LES BALKANS

Dans quel état les troupes serbes trouvent les villages abandonnés par les Bulgares

Ce n'est pas à nos lecteurs qu'il faut apprendre ce que sont en Macédoine les atrocités commises par les comitadjis et même par les troupes régulières bulgares vaincues. Les correspondances adressées par notre collaborateur René Lebaut, au *Petit Journal*, les ont longuement renseignés sur ce sujet.

Ce ne sont que maisons incendiées et pillées, populations molestées, dépouillées et mutilées.

Notre gravure, d'après des documents authentiques, montre dans quel état les troupes serbes trouvent les villages abandonnés par les Bulgares en fuite. Ce sont là des tableaux dignes des pires époques de barbarie et qui font souhaiter la fin prochaine d'une guerre atroce entre toutes les guerres.

Le *Petit Journal* illustré du 03 Aout 1913 (Numéro 1185)

Where artistic fingers ply the needle

Bright local colour is supplied to the town of Ūsküb, or Skoplye, by the variegated costumes of its feminine world, and here is one example of a simple though elegant design embellished with elaborate and multi-hued embroidery.

Каде што уметничките прсти ја употребуваат иглата

Светли локални бои се пролеваат по градот Ускуб, или Скопје, од разновидните носии на неговите женски жители, а ова е еден пример на едноставен но сепак елегантен дизајн украсен со раскошни везови во повеќе бои.

Објавено на стр. 4594 од книгата "Peoples of all nations", објавена во 1922 година, уредена од J.A. Hammerton. Автор на фотографијата: L.G. Poroff

Превод од англиски на македонски јазик:
Гоце Панговски

Борис Сарафов

македонски
револуционер
1872-1907

(порејане карикаја,
молив во боја на
харџија)

Никола Ангелкоски

Спокојот во манастирот Св. Јоаким Осоговски

Изграден во живописен предел во подножјето на Осоговските планини, во непосредна близина на Крива Паланка се наоѓа манастирот „Свети Јоаким Осоговски“. Историјата за создавањето на овој манастир е сврзана со судбината на четворица монаси. Имено во 11 век во Овче поле живееле четворица монаси Прохор, Гаврил, Јован и Јоаким. Кога имале по околу 30 години, браќата по вера решиле да се одделат и да живеат пустински живот во пост и молитва. Една вечер откако вечерале се простиле и решиле утрото кој како ќе се разбуди да тргне таму каде што мисли дека е најдобро. Прв станал Јован, кој отишол на планината Рила, каде што денес постои голем манастир. Втор се разбудил Прохор, кој отишол во кумановското село Нагоричане. Таму луѓето многу му додевале и се повлекол во клисурата на Пчињска Река. Трет се разбудил Јоаким, кој дошол во паланечкиот крај и живеел во пештера во селото Градец. Неговата пештера, за жал, сега е оштетена. По некое време поради многуте ајдуци, Јоаким се повлекол на Осоговските Планини. Четвртиот светец Гаврил, пак, заминал за Лесново. За овие настани како и за преданијата кои се пренесуваат од колено на колено можете да дознаете од свештенството на манастирот. Тие со задоволство ќе ви раскажат за славното минато на „Св.Јоаким Осоговски“.

Во манастирот можете да ги видите малата маѓерница со трем, плевната со штала, казарницата, лебарницата, амбарот за жито, амбарот за ориз, писарницата а на чардаците можете да ја пробате

најубавата македонска народна кујна. Тука можете да ги пробате рецептите какви што јаделе нашите предци, да вкусите храна приготвена под вршник, и изворно да се запознаете со богатството од вкусови. Од сопственикот на ресторанот ќе слушнете и безброј приказни за тој крај, тие ќе ве натераат да го посетите некогаш големиот проект, млеководот кој бил изграден за потребите на манастирот Св Јоаким Осоговски. Прекрасното планинско опкружување. Многубројните ливади во минатото биле одлично место за чување на илјадници грла овци. Потребата од нивно молзање и транспорт на млекото, бидејќи било тешко секој ден да се оди горе, да се молзе стоката и да се пренесува млекото на коњи до манастирот, ги натерало монасите да изградат систем на глинени цевки, „млековод“ преку кој млекото од бачилата го транспортирале до манастирот каде што потоа го преработувале. Она што е интересно е и самиот начин како знаеле за чие млеко се работи. Имено пред да се пушти млекото, низ цевките се пуштала жешка вода за да се исчитат од предходното млеко, потоа на парче дрво го пишеле името на млекарот и количината на млеко кое се испраќа, ова дрвце заедно со млекото се испуштало низ млеководот, за да знаат монасите од манастирот за чие млеко станува збор. Денеска овој млековод е затрупан. На одредени места при едно ископување се пронајдени остатоци од глинени цевки. Посетителите поубаво би биле запознаени со оваа приказна доколку се изгради и една реплика од овој прекрасен начин за транспортирање на млекото.

Благојче Андонов

Како беше уништена првата чета во Битолско поле

Во есента 1898 година, откако организацијата со едно окружно пропиша да се формираат околиски чети, во битолско таква прва нелегална група започна да предводи Стојан Донски. Тоа беше првата чета, која што започна со организирање во тој крај. Наскоро на чело на четата застана и Ѓорѓи Сугарев, кој што со умение и такт продолжуваше да ја шири мрежата созаклетници. За време на една организациска обиколка, Сугарев се разболел и се прибрал во Битола на лечење, а за свој заменик го оставил Тодор од село Лажец, битолско. И така, веќе под негово раководство, четата продолжила да ги посетува селата, преку некои од кои што претходно поминал и самиот Сугарев. Посетени биле селата: Трап, Радобор, Чарлија, Ношпал и др. Во еден саботен ден, четата застанала за втор пат во село Чарлија.

Тука таа заседнала во две куќи, при што една група престојувала во соба кај Кулаковци. Оеднаш започнало да се тропа силно на портата во дворот. Четниците скокнале и се приготвиле за борба. На портата тропале Турци, кои што го барале кметот на селото за да започнат претреси.

Кметот на селото тогаш бил Кулакот. Тој излегол и ги повел Турците кон едно од маалата, во кое што немало четници, но каде што при претходниот престој четата отседнала. Аскерот започнал да прави претреси низ селото. Во куќата на Кулаковци, во тоа време бил и нивниот овчар, кој што бил скаран со четникот Ристе, со кој што претходно биле добри пријатели. Овчарот го искористил случајот и посакал да му се одмазди. Не поминало многу време откако Турците започнале да претресуваат и тој се втурнал во собата и соопштил

дека аскерот бил во близина и по кусо време ќе дојделе и таму. Четниците решаваат да излезат, но аскерот кој што се наоѓал во близина ги подгонува со истрели и во полето меѓу селата Чарлија и Добрушово сите четници, на чело со војводата Тодор, загинуваат, при што успеал да се спаси само Петре Тасев од село Могила, битолско, кој што бегал во друга насока и успеал да се сокрие во могилското блато.

Во таа битка загинале заедно со војводата Тодор од село Лажец и следните четници: Ристе од село Будаково (битолско); Леко од село Бач (леринско) и неговиот син Димитар; Боже од село Трап (битолско); Темелко од село Лера; Мице и Цветан од кичевско и еден папуција од Битола.

Тоа се жртвите на првата уништена чета во битолско, врз чии коски подоцна израснала силната организација во тој крај.

Бојан Мирчев „Илустрација Илинден“, година 3, книга 9 (29), Софија, ноември 1930 година, стр, 15

Превод: Александар Стеванов

Какъ биде унищожена първата чета въ Битолското поле

Следъ като Организацията презъ есенъта на 98 год. съ едно окръжно предписа да се формиратъ околийски чети, въ Битолско първа такава нелегална група започна да води Стоянъ Донски. Това бѣ първата чета, която отпочна организирането въ тоя край. Наскоро начело на чета застана и Георги Сугаревъ, които съ умение и тактъ продължаваше да шири мрежата отъ съзаклятници. Презъ една такава организационна обиколка Сугаревъ се разболѣлъ и се прибралъ въ Битоля на лѣчение, като за свой замѣстникъ оставилъ Тодора отъ с. Лажецъ — Битолско. И така, вече подъ негово ръководство четата е продължила да посещава селата, презъ нѣкои отъ които по-рано бѣше миналъ и самиятъ Сугаревъ. Посетени сж били селата: Трапъ, Радоборъ, Чарлия, Ношпалъ и др. Презъ единъ сжботенъ день четата се отбила за втори пѣтъ въ с. Чарлия. Тукъ тя се е настанила въ две къщи, като една отъ групитѣ е била на квартира при Кулаковци. Изведнажъ започнало да се чука силно на дворната порта. Четниците скочили и се приготвили за бой. На портата чукали турци, които търсили кмета на селото, за да започнатъ обиски. Кметъ на селото тогава е билъ Кулакъ. Той излѣзълъ и повелъ турцитѣ къмъ една отъ махалитѣ, въ която нѣмало четници, обаче, гдето при по-раншното си пребиваване е била разположена четата. Аскерътъ започналъ да прави обиски изъ

селото. Въ къщата на Кулаковци по това време е билъ и тѣхниятъ овчаръ, който билъ скаранъ съ четника Ристе, съ когото сж били по-рано добри приятели. Овчарътъ използвалъ случая и поискалъ да си отмъсти. Не минало много време откакъ турцитѣ сж започнали да обискиратъ и той се втурналъ въ стаята и съобщилъ, че аскерътъ билъ наблизко и че следъ малко щѣли да дойдатъ и тукъ. Четниците решаватъ да излѣзнатъ, обаче намиращиятъ се наблизко аскеръ ги подбира съ пушеченъ огнь и въ полето между селата Чарлия и Добрушоо всички четници, начело съ войводата Тодоръ, загинватъ, като успѣлъ да се спаси само Петре Тасевъ отъ с. Могила — Битолско, който е бѣгалъ въ друга посока и успѣлъ да се скрие при Могилското блато.

Въ това сражение загинаха заедно съ войводата Тодоръ отъ с. Лажецъ и следнитѣ четници: Ристе отъ с. Будаково (Битолско); Леко отъ с. Бачъ (Леринско) и неговиятъ синъ Димитъръ; Боже отъ с. Трапъ (Битолско); Темелко отъ с. Лера; Мице и Цвѣтанъ отъ Кичевско и единъ папуджия отъ Битоля.

Това сж жертвитѣ на първата унищожена чета въ Битолско, върху коститѣ на които по-сетне израстна силната Организация въ тоя край.

Боянъ Мирчевъ

ИНТЕРВЈУ СО ПОЕТЕСАТА АНА БУНТЕСКА

1

Ќе сакаш ли накратко да се претставиш за читателите на Македонска Ризница?

Како животот да може во стихови да се стокми

Ја сакам самотијата,
имаме несекојдневна и силна љубов,
толкава, што страв ме фаќа дека од луѓето ќе се одродам,
дека ќе здивам некој ден,
дека ќе си измислам говор кој само јас ќе го знам,
дека тоа ќе ме чини лудачка кошула која нема да биде тамам.

И еве, втурната меѓу луѓе,
на сила се терам да муабетам,
дур умот ми лебди барем еден метар над сета врева околу мене,
та се терам да се смешкам,
да смислувам навидум интересни шеги,
дур во мене душава од здодевност се протега.

Ме уморува насмевката на сите лица околу мене,
небаре навистина сакаат да знаат како сум и како ми е,
па некогаш (злобно) си велам,
распали Ана, кажи си сè што на душичката ти лежи и тежи,
само така ќе си сигурна дека никогаш,
ама никогаш и никој повеќе нема да те праша како си.

А велат без луѓе не се живее,
за арно и лошо тука да се, ама луѓе да се,
да се најдат, да им се најдеш,
а мене не ми е тешко да се најдам некому,
ми тежи да барам, за себе збор-два да кажам,
небаре ако изустам нешто ќе се распаднам.

И така, си молчам оти зборовиве тешки ко планина ми се,
со години молчам и на хартија мислите си ги ставам,
а хартијата излезе поиздржлива и од срцево,
оти премолченото, големо тик-так ми го напукна,
та сега лепи, токми, спаструвај,
сите половинки да се спојат, да личи на нешто.

Ете, дури и ова од душава многу е,
а сè во една песна од шест строфи ми собра,
како животот да може во стихови да се стокми,
ете така да се плукне, да ми олесни,
дури во самотијата удобно и безбедно ми е,
сè додека еден ден во самотија не се престорам.

2 Што те натера да почнеш и од кога пишуваш поезија?

Она што го пишувам е некој чуден микс од поезија и проза. Тоа е постилање на сè она што во мене расте како мисла, чувство, потреба. Пишувам одамна, ете баш пред извесно време ги најдов и записите од она што сум се обидуvalа да го оформам кај себе на 17 години, исчукано на машината за чукање од татко ми. Не знам дали можам остро да дефинирам што е она што ме натерало да пишувам, тоа е порив кој е како чинот на породување (за што станав свесна дури откако станав мајка), чувството на слатка болка и олеснување. Емоциите знаат да тежат некогаш, особено кај оние со нежна душа.

3 Како влијание врз твојот поетски израз имаат луѓето и пределите со кои си опкружена во Скопје и Македонија?

Емпатична сум, туѓата среќа и болка ги доживувам како свои. Луѓето се сплет од сè, сите свои чувства можам и кај нив да ги видам, како пресликани. Ми влијае најмногу дождот и ноќите, не паметам дека некогаш сум напишала нешто денски, или кога греело сонце.

4 Кои се твоите влијанија? Од каде црпиш инспирација за своите дела?

Од животот, оној кој сум го живеела, оној кој сега го живеам и дишам и оној кој сакам во иднина да го имам.

5

Имаш ли омилен македонски поет, или поет од другите краишта на светот на чија поезија се восхитуваш?

Секако дека има поети на кои им се восхитувам и преку кои сум се нашла себе и својот стил на пишување. Тука ќе го спомнам Радован Павловски, Петре М. Андреевски, од помладите Игор Исаковски, Тихомир Јанчовски, Снежана Стојчевска, Елизабета Баковска. Од странските автори, Неруда, неизбежната Силвија Плат која можеби е и најблиску до мојот сензибилитет.

6

Имаш многу личен, директен поетски израз што често не е поштеден од најинтимни детали и нешта кои „обичниот“ свет, па и многу поети не се спремни да го споделат со јавноста. На што се должи тоа?

Не можам да пишувам за она што е вон мене, што не го чувствувам или доживувам. Јас сум интровертна личност која ете, си го пронашла својот начин на изразување на сето она што било како ѝ ги скокотнало чувствата. Пишувам за мојот страв од напуштање, смрт, некогаш ѝ се потсмевам, пишувам за потребата од љубов, начинот на кој истата ја чувствувам и давам. Само така сум искрена со себе, а потоа и со оние кои ме читаат, оти читателите ги намирисуваат сите кои само ги тупаат зборовите без да се дадат себе во нив.

7

Дали некои твои поетски творби се објавени некаде?

Имав објава во Чивилук, електронско списание во склоп на Art Ekvilibrium Gevgelija, Здружение за локален уметнички и културен развој.

8

Се чини дека поетите и поезијата, којашто иако е една од најстарите уметнички изразни форми, секогаш некако биле ставани на маргините. Каков и колкав интерес има за она што го пишуваш?

Бев изненадена од пораките кои ги добивав како реакција на она што сум го пишувала. Веројатно сум погодила во „живец“. Секој што пишува и објавува си наоѓа своја читачка публика, впрочем луѓето некогаш преку туѓиот збор го наоѓаат и својот за да си ги дефинираат чувствата.

9

Ја имаш ли презентирано својата поезија на поетски читања или на друг начин?

Имав поетско читање на 8-ми Март, настанот беше „Прво па женско“ што имаше и големо значење за мене, оти навистина беше прво мое презентирање пред јавноста. Тремацика сум, пишувам со леснотија, но поетските читања ми се голем предизвик за да го надминам мојот отпор кон јавно експонирање.

10

Кои се твоите планови за иднина?

Книга, со сето она што сум го напишала периодов, за да се заокружи, па понатаму здравје. Планирам некаде на есен, мислам дека ќе завршиме одлична работа со Владимир Благојевиќ кој ќе ја илустрира истата и чии цртежи се блиски до мојот сензибилитет. Секако, ве очекувам и на промоцијата која ќе следи потоа.

Гоце Панговски
Илустрации: Владимир Благојевиќ

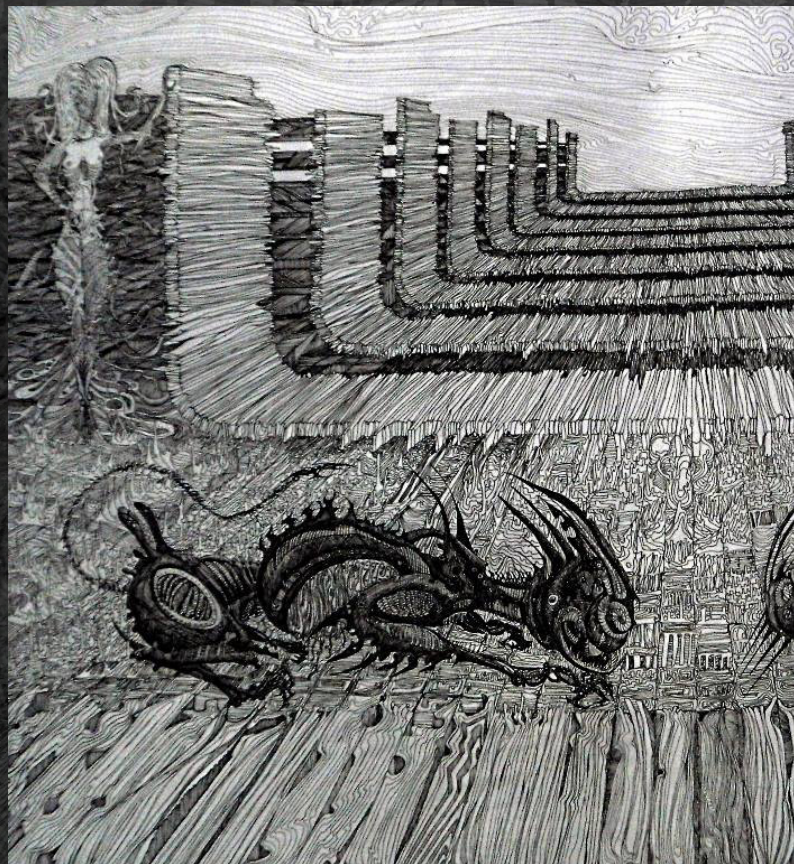

Вечерва

Ме болат врвовите од прстите вечерва,
ме притискаат однатре,
како канџи од под нокти да ми никнуваат,
ми пулсира мислата дека ќе прокрварат.
И се опседнувам со рацете,
со страв ги гледам,
ги вртам кон светлина,
барам пукнатини, некаков знак.
А сосем обични раце се,
бледи, прошарани со вени,
некогаш треперливи,
ненакитени.

Ме болат коските вечерва,
како да ме бодат, или пак шират,
како друга форма да добиваат,
а не е ниту полна месечина.
И со коските се опседнувам,
ги допирам со тескоба,
како да чекам шилци да ми израснат,
ми 'ртат чудни форми во умов.
А на допир се истите,
ниту поостри, ниту поинакви,
токму онакви како и секогаш,
мои.

Ме боли матката вечерва,
се стега и опушта,
како да сака да ме изненади со рожба,
како рана отворена.
Умот во неа ми е сега,
си го гледам стомакот,
го гмечам и стискам,
непотребно бол си нанесувам.

А чудно, ништо не напипувам,
празна утробата ми е,
само помислата на неа ме притиска,
како девет месеци тагата да си ја носам.

Мислите ме болат вечерва,
оние тажните,
а сеќавањата на среќните уште повеќе,
ми го гребат черепот и заматуваат погледот.
Ја протресувам главата,
со надеж нешто ќе се избистри,
ги стискам очите толку силно,
што светки пред себе гледам.
Помислувам -добро ќе беше канџи да ми никнеа,
со нив ќе ги откопав мислите,
или ќе ги родев сосе постелка,
па после ќе му ја мислев што да правам со нив.

Вечерва...
ме боли телото, чекорот ме дроби, ме боли постоењето,
ме болиш ти, се болам јас,
проклетство, ме боли сè вечерва,
а лажам дека е само вечерва.
Ме боли секој напишан ред,
точките ме болат, а многу ги има,
Вечерва, повеќе не пишувам,
вечерва ќе ја оставам болката да ме пие како вино,
закуска од душава ќе ѝ приредам и постела ќе ѝ бидам.
А од утре, запирки наместо точки ставам...
Од утре, сè ќе е поинаку... ако се разбудам.

До следното зачнување на љубовта

Си ја распорив утробата,
ете така, од кеф, од што ми се можеше,
со мало, тенко, остро како жилет-ноже,
засеков од гркланот па надолу, до долниот дел од стомакот,
онаму каде што ми е лузната од царскиот рез.

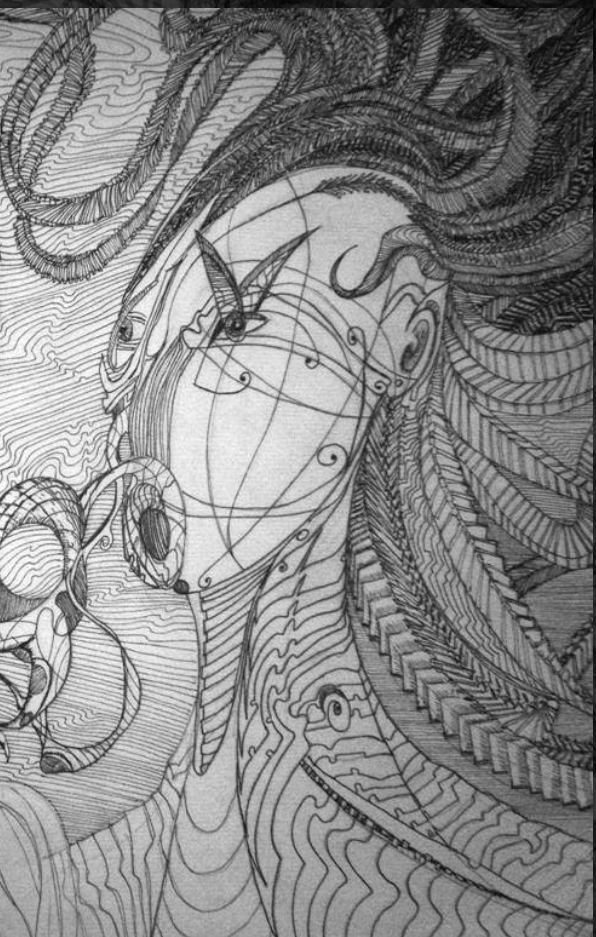
Не ме болеше, имав точно зацртан план,
сакав да те пронајдам каде си, каде ми преспиваш,
од каде ми клука болката низ телово на помислата за тебе,
од каде ли доаѓа проклетата,
кој дел ми е затруен со желбата по тебе.

Внимателно лежев, мирно дишејќи,
за случајно да не ми се избуричка сè внатре
и со раката се напипував,
полека и смирено небаре доктор сум,
небаре знам како преглед да извршам.

Леплива ми е утробава, леплива и влажна,
и еве кај грлото ништо не ме боли,
ниту срцето ми реагира на допир, цревата се на место,
малку ми се наткрева дур нив ги чепкам,
па набрзина се спуштам надолу.

Матката, јајниците, се' е тука, без јадеж, без бол,
туку наеднаш таму долу, веднаш зад нив,
чувствувам остра болка, како бодеж
и пофаќам нешто што знам дека тука не припаѓа,
нешто што не треба, не смее да е таму каде што е.

Ахам, си велама, ете си, ете каде се криеш,
во делот каде што се зачнува, од кај што се раѓа живот,
ете си, онаму каде што моите јајце клетки умираат,
онаму каде што ми абортира љубовта,
ете таму ме болиш, таму си скриен.

И да, го правам она што морам за да не те мислам,
те корнам од себе, со стиснати заби,
со стегната вилица и оковано срце во болка,
те вадам од себе и внимателно, многу полека,
со игла и конец се зашивам, небаре гоблен везам.

Те завиткувам нежно во свилено платно,
и те закопувам надвор, кај корените на една бреза,
пролетниот дожд да те напои,
па можеби ќе никне нешто убаво, можеби така требало да биде,
да живееш и цветаш некаде, било каде, но надвор од мене.

Ете, љубов нека порасне, нека вивне,
нека биде слободна, а не во човек заробена,
нека не боли, нека не ми го труе телово,
а јас, јас ќе сум сосем во ред, спокојна,
до следното нејзино зачнување во мене.

А мене, мене ноќите-денови ми се

Како поделена на две, како ден и ноќ,
ете така, како распорена да сум,
а во денот, таа половина не се снаоѓа,
втурната меѓу луѓето, во ритам кој не го разбира,
збунета и мочелива, навидум срамежлива.

Таа дневна половина од мене не ја сака светлината,
сонцето и' пречи, ја пече по голата кожа,
раздвиженоста околу ја измачува, како казна за сетилата,
премногу врева, премногу од се', уплашена по кошиња се крие,
небаре сенката ќе и' испари на асфалтот, а со неа и таа.

И во моментот кога денот тивко умира,
кога згаснува големата топка, а се палат уличните светилки,
мојата дневна половина кришум заспива,
во мене безбедно се стуткува, како дете преку глава се покрива,
да одмори, да здивне од метежот, да собере сила за следното разденување.

Еве, ако е грев, тогаш виновна сум по сите точки,
без оправдувања, без амнестирања,
ама како од анестезија да се будам,
како мојата ноќна половина да се раѓа,
расте во мене и зема замав, како да вели-нашето време доаѓа.

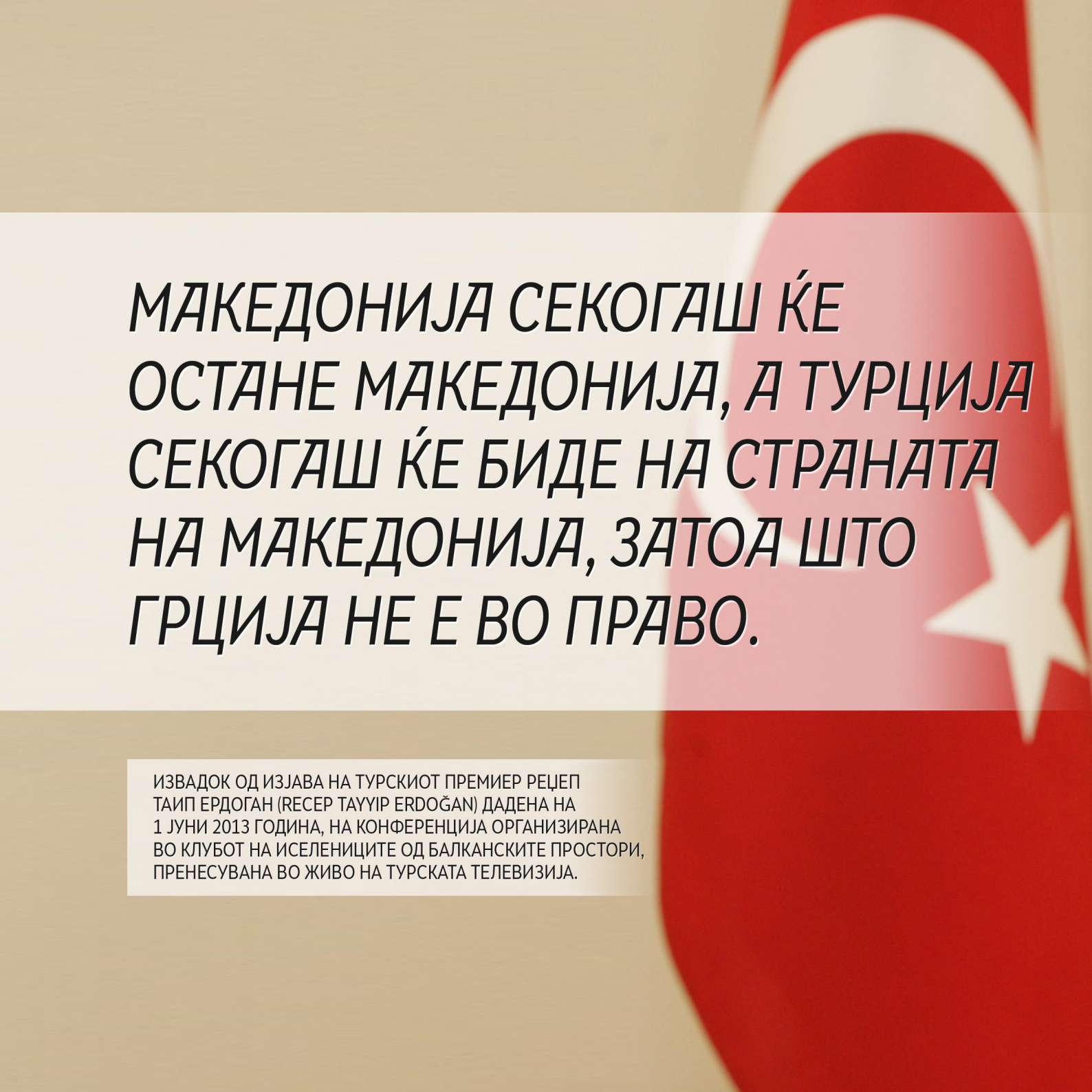

И тогаш се будам, со темнината воскреснувам,
ја мирисам ноќта, со полни гради ја вдишувам,
со раце како најдена љубов ја прегрнувам,
насмеана и кокетна пред неа се покорувам,
ја предизвикувам и заведувам, дур во мене бура се
спрема.

Ноќите во овој мој чудесно убав град се посебни,
како од ситни копнежи и страст исткаени,
во душава нејзините улици свои крстосници имаат,
и дур сенките низ нив кришум се задеваат,
мене чекорот ми е бесцелен и лесен.

И еве ја зората, ја намирисувам,
вознемирот повторно ми се вгнезгува,
подголгнувам и се храбрам денот да го минам,
да можам до следното зајдисонце да го истуркам,
оти мене, мене ноќите- денови ми се.

МАКЕДОНИЈА СЕКОГАШ ЌЕ
ОСТАНЕ МАКЕДОНИЈА, А ТУРЦИЈА
СЕКОГАШ ЌЕ БИДЕ НА СТРАНАТА
НА МАКЕДОНИЈА, ЗАТОА ШТО
ГРЦИЈА НЕ Е ВО ПРАВО.

ИЗВАДОК ОД ИЗЈАВА НА ТУРСКИОТ ПРЕМИЕР РЕЏЕП
ТАИП ЕРДОЃАН (RECEP TAYYIP ERDOĞAN) ДАДЕНА НА
1 ЈУНИ 2013 ГОДИНА, НА КОНФЕРЕНЦИЈА ОРГАНИЗИРАНА
ВО КЛУБОТ НА ИСЕЛЕНИЦИТЕ ОД БАЛКАНСКИТЕ ПРОСТОРИ,
ПРЕНЕСУВАНА ВО ЖИВО НА ТУРСКАТА ТЕЛЕВИЗИЈА.

ИКОНИ ОД МАКЕДОНИЈА

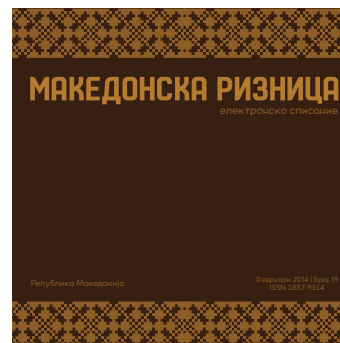

Архангелот Господов Михаил Страхниот чувар, околу 1400-1405 година,
црква Св. Димитрија, Марков манастир, Скопје.

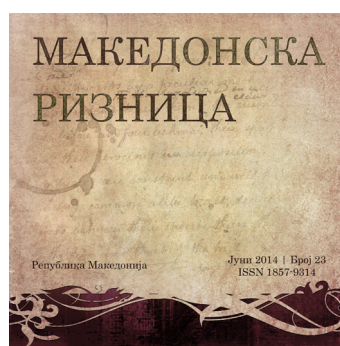
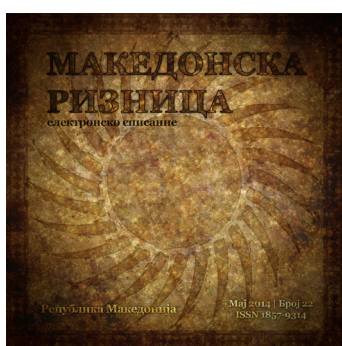
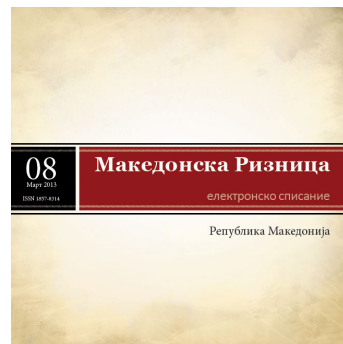
Св. Димитрија, прва половина на XVI век, непозната црква во село Враниште, Струга. Музеј на Македонија.

Овде можете да ги прочитате сите прет

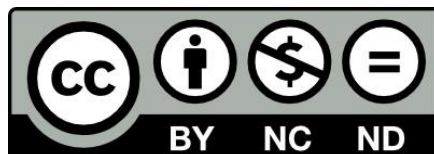

Секоја од насловните страници претставува линк до содржи

ходни изданија на Македонска Ризница

ината на соодветниот изминат број на Македонска Ризница

Македонска ризница:

Можеѝе:

да споделите – да умножувате, дистрибуирате, јавно да го прикажувате или јавно дигитално да го прикажувате делото.

Под следниѝе услови:

Наведи извор — Морате да го наведете изворот на ист начин како што тоа го направил авторот или давателот на лиценцата (но не на начин кој би сугерирал дека тие ве поддржуваат вас или вашето дело).

Некомерцијално — Не смеете да го користите ова дело за комерцијални цели.

Без агаѝѝирани дела. — Не смеете да го промените, трансформирате или да го адаптирате ова дело.

Е-ПОШТА:

makedonska.riznica@yahoo.com

Медиумски покровители:

